

ab Assyriis victus captusque est, et in vincula conjectus. Ibi calamitatem edoctus scelerum veniam suppliciter à Deo petuit et impetravit; et in regnum restitutus Deum piè coluit.

Breve reinado de Amon. Sucédele Josías.

Amon Manássis filius paternam impietatem imitatus est, non verò penitentiam. Non ultra biennium regnavit, et à suis domi imperfectus est. Cui succedit Josias, vir sanctus et religiosus; qui à puero virtuti deditus, populum ad legitimum cultum revocavit. At illum deinde inconsiderata fiducia perdidit; nam contra Ægyptios exércitum duxit, admónitusque à Deo ut prælio abstinéret, nihilominus acie dimicavit. Itaque, re malè gesta, vulnus accepit, et paucis post diebus mortuus est.

Reinados de Joacáz, Joaquín y Sedecías.

Josias moriens tres reliquit filios: ex his Joachaz tres dumtaxat menses regnávit: bello captus est ab Assyriorum rege. In Joachæ locum suffectus est Joakym, quo regnante, Nabuchodonosor Babyloniorum rex, Hierosolymam expugnavit, cives Babylonem tránsfert, relicta vili plebecula, cui præfécit Sedeciam postremum regem. Cum Sedecias rebellasset, Nabuchodonosor reversus urbem diruit, templum incendit, et Sedeciam, effossis priùs oculis, in cárcerem misit.

Daniel y sus tres compañeros.

Inter captivos, qui Babylónem abducti fuerant, detecti sunt pueri eximia forma Daniel, Ananias, Misael et Azarias: hi cum aliis multis in ipsa regia educabantur, ut postea ad mensam Regis consisterent,

eique accumbenti ministrarent. Nabuchodonosor júserat eos, quò meliore vultu essent, isdem cibis ali, quibus ipse vescebatur; at generosi illi pueri, cibis profanis, quia id lex vetabat, uti noluérunt, sed solis leguminibus: attamen robustiores ac nitentiores facti sunt cæteris pueris, quibuscum nutriebantur.

Los tres jóvenes en el horno.

Nabuchodonosor sibi posuit statuam auream, quam ab omnibus jussit adorari, propósita mortis pena iis, qui parere nollent. Ananias, Misael et Azarias mori maluérunt, quām honórem soli Deo débitum statuæ deférre. Iratus Rex eos vestitos et caténis vinctos conjecit in fornácem ardentem, sed flamma nihil illis nocuit: nec corpus adussit ignis, nec vestes quidem mutávit, at solvit tantummodo vincula, quibus constringebantur, ita ut illæsi in media fornáce ambularent.

Daniel entre los leones.

Daniel gratia plúrimū valébat ob singularem prudentialiam, quapropter invísus erat áulicis, qui ei insidias parabant: suasérunt Regi, ut edicto vetaret quemquam, nisi se ipsum, coli per dies triginta. Non paruit Daniel edicto impio; sed quotidie Deum preocabatur, uti facere antè consuéverat. Explorantes eum áulici accusavérunt; Rexque coactus est hóminem sibi carum objicere leónibus: nam ita lex ferébat. Sed ferae Danieli pepercérunt, Rexque miráculo commótus ipsos accusatóres leónibus devorandostradidit.

História de Ester, esposa del rey Asuero.

Mardochæus, unus ex captivis, Judæos è magno periculo liberavit. Filiam fratris sui utrōque parente orbam, nōmine Esthērem, educaverat. Hanc rex Asuerus duxerat uxorem, et valde diligebat. Erat tunc àulicus quidam apud Regem gratiosus, nōmine Aman, qui favore regio supérbiens adorari se volébat, quod facere renuens Mardochæus, grave in se odium Amannis accénderat. Aman, ulciscendi inimici causā, universam Judæorum gentem pérdere statuit, edictum que ea de re ab Assuero impetravit.

Mardoquo informa de todo á Ester.

Ubi ad aures Mardochæi crudele edictum pervenit, statim concisis vētibus, saccum induit, conspersusque cinere perréxit ad régiam, et illam implévit quéstibus. Esther, lamentantis voce auditā, quæsivit quid istud rei esset: ut cognovit Mardochæum Judæosque omnes esse neci destinatos, invocato Deo, adiit Regem suæ gentis ruinam deprecaturā. Non tamen continuò rem aperuit Regi, sed eum ad convivium invitávit.

Ignominiosa muerte de Aman.

Assuerus ad convívium cum Amáne venit; et cùm hilari esset ánimo, Esther ad illius pedes se abjécit supplex. Cui Rex promisit nihil ei se negatūrum, etiamsi dimidiā regni sui partem péteret. Tum Esther: Meam, ô Rex, meæque gentis salutem precor: nam crudelis iste Aman nos devóvit neci. Qua re permotus est Assuerus, audiensque crucem ab eo param tam esse Mardochæo, Amanem ipsum eidem cruci jussit affigi.

Fin del cautiverio de Babilonia; año del mundo 3470.

Captivitas babylonica per septuaginta annos duravit, idque prædixerat Deus. Postquam illud tempus efflúxit, Cyrus, persarum rex, devicto babyloniorum rege, Judæis fecit potestatem in patriam remigrandi, templumque restituendi: sacra etiam vasa, quæ Nabuchodonosor abstulerat, reddi jussit. Itaque judæi, duce Zorobabéle, Hierosolymam regressi sunt, et prima novi templi fundamenta jecerunt; sed ædificatio diu intermissa fuit, quia illam impediebant vicinæ gentes.

Estado de los judíos después del cautiverio.

Reversi in patriam judæi, compósito urbis statu, non jam reges habuere, sed impérium penes pontifices fuit: tributa tamen pensitärunt, primùm Persis, deinde Græcis, post devictum ab Alexandro Darium. Nec deinceps ab avita religióne unquam descivérunt, quamvis ea de causa à pluriis régibus vexati fuerint, ac præsertim ab Antiocho rege Syriæ: quæ pars históriæ judaicæ nunc narranda venit.

Impiedad y crueldades de Antíoco.

Antiochus, Siriae rex, sacram Judæorum legem evértere agressus est: edixit ut omnes, relictis majorum suorum institutis, gentilium ritu viverent: aras falsis diis per universam Judæam exstruxit: ómnia templi hierosolymitani ornamenta detrxit: libros sacros jussit comburi: reluctantे inauditis suppliциis affecit: urbem innúmera cœde vastavit: ac ne Judæi tot malis oppressi rebellarent, præsidium in arce collocavit.

Invincible constancia de Eleazar.

Ex iudæis multi patriam deseruerunt declinandi periculi causâ: multi mortem oppetiérunt, potius quā à lege divina discéderent. Insignis fuit Eleazari senis constantia. Is, aperto ore, compellebatur carnem suillam comédere, qua Judæis lex interdicébat. At vir fortissimus cibum vétitum respuebat indignans: quam ob rem cùm ad supplicium duceréetur, sui eum amici hortabantur, ut aliam carnem, quam attulerant, comedendo, simuláret se Regi paruisse, sique mortem vitáret.

Martirio de Eleazar.

Eleázarus rem pravam suadéntibus noluit assentiri: etati nostræ inquit non cónvenit ista simulatio: non committam ut periculosum exemplum adolescentibus relinquam: multò satius est perire, quā propter brevem vitæ usuram turpitúdinis notam meo nōmini intûrere. Si vestro obsequar consilio, hóminum quidem suppliciis eripiar; sed iram divinam non effúgiam. His dictis, mortem fôrtiter subiit, æternamque gloriam est consecutus.

Martirio de una madre y de sus siete hijos.

Præclárum Eleazari exemplum secuta est mulier quedam cum septem filiis. Hi omnes simul comprehensi sunt, et virgis cæsi, ut ad peccandum adigeréntur; sed eos nulla vis potuit à lege divina abdúcere. Illorum natu máximus declaravit se suosque fratres parátos esse mori, magis quā culpam committere. Iratus Rex ollas æneas succendi jussit: tum ei qui locutus fuerat, linguam amputári, cutem cárpitis dé-

trahí, summas manus ac pedes präcidi, et truncum corpus in olla torri. Áderant tristi spectaculo cæteri frates cum matre, seque invicem hortabántur ad mortem fôrtiter tolerandam. Tum comprehensus est secundus, et post detractam cárpitis cutem cum cárpillis, interrogatus num vellet carnem oblatam édere, negavit se id factúrum, quapropter präcessis membris, in ollam ardentem missus est. Cùm extremum spíritum ágeret, ad Regem conversus: Tu quidem, ait, hanc vitam nobis éripis; sed amissam nobis reddet Deus, pro cuius lege eam profündimus. Post hunc tertiū similiter cruciatus est: linguam postulanti p्रotulit amputandam, manusque protendens, dixit: hæc membra à Deo accepta nunc propter Deum contemno, quia spero fore, ut ea recúperem. Rex et alii circumstantes admirabantur ánimum adolescentis, qui acerbissimum dolórem pro nihilo ducébat. Hoc extincto, quartus eodem supplicio necatus est. Cùm jam morti esset proximus dixit: nobis optabile est letho dari; quoniam mortem pro divina lege oppetitam immortalitas consequetur. Cùm quintus à carnicibus torqueretur, sic locutus est: Abúteris, ò Rex, potestate tua: scilicet, putas nos ómnino delictos esse à Deo, et omni ope destitutos, atque idcirco innúmeris malis nos ópprimis; sed mox ipse divinæ potentiae vim experturus es. Pari constantia sextus vérbera et tormenta p'ertulit, quibus pene confectus Regem sic compellavit: Noli errare, et malis nostris gloriari: nos propter peccata nostra hæc pátimur, at brevi cum Deo in gratiam redibimus, tu verò superbiæ et crudelitatis istius poenas dabis gravissimas. Ex septem fratribus unus tantùm supérerat, natu minimus. Quem Antiochus cœpit illicere

ut legem deséreret, affirmans eum divitem fore et beatum; sed adolescens nec minis movebatur, nec promissis. Quare matrem Rex hortatus est, ut filio suadéret imperata fáccere. Illa irridens crudelem tyrrannum, sic filium allocuta est: Miserére, fili mi, miserére matris tuæ, quæ te útero gestávi, quæ te natum lacte alui: noli à fraterna virtute degeneráre: noli timére carnificem istum. Deum unum time, Deum intuere, à quo mercedem recipies. His verbis confirmatus adolescens exclamávit: Non Regi obsequor, sed legi: tunc conversus ad Antiochum; Tu quidem ô scelestè, Dei omnipotentis iram non effugies: erit tempus cùm ab eo percussus et dolóre victus te hóminem esse confitéberis. Nisi gens nostra in Deum peccavisset, numquam in has miserias incidi-ssemus; sed mox Deus, meo fratumque meorum sanguine placátus, genti nostræ reconciliábitur et nos post mortem patienter toleratam æternâ vitâ donabít. Tum Antiochus indignè ferens se derisum esse, in adolescentulum crudelius etiam quām in cæteros deserviit, et illum exquisito supplicio necávit. Denique septem filiorum cædem matris nece cumulavit. Hæc mulier planè admirabilis, et sempiternâ memoriâ digna, postquam filios certantes et aspectu et verbis adjúverat, postquam morientes magno animo conspérerat, ipsa diram mortem subiit, suumque sanguinem cum filiorum sanguine commiscuit.

Celo y valor de Matatías.

Erat tunc Hierosolymæ sacerdos, nōmine Mathathias, cum quinque filiis, Judà, Jonathâ, Simone, Eleazaro et Joanne. Hi relicta urbe, ne vidérent mala, quibus ea conflictabatur, secesserunt in solitudi-

nem. Eò confluxit multitudo hominum, quibus cordi erant leges divinæ, brevique ad speciem justi exércitus crevit. Tunc, duce Mathathiâ, statuerunt patriam armis liberare, et religionem tueri: itaque aras passiū fâlsis numinibus erectas evertérunt, neglectumque verum Dei cultum restituerunt.

Muerte de Matatías. Primeras hazañas de su hijo Júdas, llamado Macabeo.

Interea Mathathias mortuus est, moriensque exercitu præfécit Judam filium, qui dictus est Machabæus. Is bellum à patre susceptum strenuè persecutus est. Ómnia optimi ducis munia egregiè implévit: divino, quod invocáverat, auxilio fretus, castella expugnabit, urbes presidiis munivit, Apollonium unum ex præfectis Antiochi vicit, et ipse sua manu interfecit, ejusque gladio, quem illi detráxerat, in præliis deinceps usus est.

Vence y derrota á Nicanor y á Gorgias.

Antiochus, ubi audivit victum fuisse Appollonium, irâ exarsit: mandatum dedit Lisiæ, ut Judeam vastaret, gentemque universam deleret. Lysias, Nicáñorem et Gorgiam adversus Judæos misit, quibus dedit quadraginta péditum et septem équitum millia: hi castra posuerunt non longè ab urbe Hierosolyma. Judas cuius spes omnis in Deo pósita erat, non dubitávit cum tribus hóminum millibus prælium committere. Tam exigua manu copias regias prostrávit, et ingenti prædâ potitus est.

Lisias es vencido por Júdas.

Hæc clades nuntiata est Lysiæ, qui existimans id

culpā imperatōrum accidisse, statuit ipse exēcītum dūcere. Venit igitur in Judæam cum sexaginta quinque hōminum millibus. Habébat Judas decem tantū millia hōminum; tamen adversus Lysiam procēssit, et invocāto priūs divino auxilio, cum hoste conflixit. Quinque hōminum millia de exēcītu Lysiæ cēcidit, et reliquos adeo perterruit, ut in fugam versi sint.

Vuelve á Jerusalen y purifica el templo.

Pulsis hōstibus, Judas restituendo cūltui divino ānimū intēndit: rēdiit victor in urbem Hierosolymam, quæ fēdām sui speciem præbēbat. Portae templi exustæ erant, altare pollūtum, virgulta in atrīis, quasi in saltu, enata. Judas omnia purgavit, portas refēcit, novum altare erexit, cujus dedicatio magna totius populi frequentiā, clangentibus tubis facta est, decretumque ad memoriam rei sempiternam, quotannis diem solemnem celebratum iri.

Protege Dios á Júdas Macabeo.

Concitatæ ob restitūtum templum gentes vicinæ bellum Judæis intulérunt: contra illas Judas Machabœus dimicavit: eo in prælio Deus manifestum se præbuit Judæ adjutōrem; nam inter pugnandum apparuérunt quinque viri equis et virtute insigne, quorum duo Judam medium habentes incolumem servabant, in hostes verò tela et fulmina jaciébant: unde illi oculis et mente turbati ad viginti quinque millia interfecti sunt.

Castiga Dios visiblemente á Antíoco.

Antiochus, ut cognovit suos duces à Juda Machabœo fuisse devictos, amens furore, in Judæam citato

cursu contendit, exitio gentis et urbis acceptam cladem ultūrus. At illum sūbitus viscerum dolor corripuit à Deo immissus; cūque nihilominus cursum acceleraret, è curru graviter décidit, et casus gravis ægrum jam corpus valde affixit: unde factum est, ut membra corrupta scatērent vērbībus, et fœtōrem latè emitterent, exercitui et ægro ipsi intolerabilem.

Muerte desgraciada de Antíoco.

Antiochus, doloris acerbitatē victus, tandem ad sanam mentem rediit: se mortalem esse agnovit, et recordatus malorum, quibus Judæos affécerat, apertè confessus est se suorum scelerum pœnas luere: ac demum promisit se Judæos florentes beatosque factūrum. Sed quia ea omnia metus mortis ipsi extorquébat, non vera pœnitentia, divinam misericordiam non flexit rex impius et homicida, et morbo in horas ingravescente, miserè intēriit.

Judas vence por segunda vez á Lisias.

Antiocho successit filius, cui nomen Eupator fuit. Hic paterni in Judæos odii hæres, contra eos misit Lysiam, qui jam semel victus à Juda, hanc máculam cupiebat eluere. Júdas ad opem divinam confugit, uti facere solébat; oravitque Dominum, ut Angelum mitteret sui populi adjutōrem. Deinde sumptis armis, obviām hosti cum suis progressus est. Tunc ante aciem Judæorum visus est eques, veste cándida, armis aureis indutus, hastam vibrans. Quo prodigio confirmati Judæi, leonum more, in hostes irruerunt, et undecim millia péditum, équites mille et sexcentos prostravérunt.

Derrota el numeroso ejército de Eupator.

Rex ipse Eupator, ad opprimendum Judam Machabæum, omnes regni sui vires collégit : itaque cum centum millibus péditum, et viginti millibus équitum in Judeam ingressus est. Præbant elephanti vasta cōporis mole et horrendo stridore terribiles : singulis bellujs impōsitæ erant ligneæ turres, ex quibus pugnabant milites armati. Sed Judas, qui potentia divinæ magis quam númerō militum confidēbat, isto terrifīco belli apparatu non fuit commotus, in eam castrorum hostilium partem irruit, ubi erat tabernaculum Regis, et occisis quatuor hōminum milibus, tantas opes dissipavit.

Arrojo de Eleazar ; su muerte.

Memorabilis fuit hæc pugna fortitudine et morte Eleazari. Is viderat belluam unam cæteris majorem, ac phaleris Regis circumiectam : existimans illa Regem vehi, se pro communi salutē devovit : per medios hostes ad belluam properavit, sub illius ventrem subiit, repetitis fetibus confosam occidit, et belluae labentis pōdere oppresus ipse occubuit.

Impiedad de Nicanor ; su derrota y muerte.

Demetrius, occupato Syriæ regno, adversus Iudeos Nicanorem misit. Hic impius extensā in templo dexterā, ausus est minari se Dei aedem solo æquatūrum. Judas et milites ejus quamquam pauci erant, cum illo conflixerunt, manu quidem pugnantes, sed Dóminum ánimo orantes. Regium exérцитum ad internectionem cecidérunt. Nicanor ipse inter hos

tium cadávera repertus est, cujus caput avulsum Judas Hierosolymam ferri jussit, manumque nefariam templo affixam suspendi.

Muerte gloriosa de Júdas Macabeo.

Mox secutum est alterum prælium cum Bâchide, uno ex Demetrii præfectis : quod quidem prælium fuit Judæis funestum : nam filii, amissæ, quam in Deum habuerant, fiduciâ, ánimo conciderunt, et alii aliò dilapsi sunt. Judas cum octingentis tantum hominibus impetum hōstium sustinuit; imò oppōsitam sibi aciēi partem fudit, sed multitūdine hōstium circumventus illorum telis confosus est. Quam carus populo fuerit, mœrōrē fūneris indicatum est : sui eum cives diu luxerunt.

Sucédele Jonathás ; muerte alevosa de este.

In locum Judæ suffectus est Jonathas. Is fraternæ virtutis æmulus Bâchidem plūribus præliis vicit, et ad petendam pacem adégit. Interea Demetrium regem interfécit Alexander, qui se Anthiochi filium dictitabat. Is fœdus cum Jonatha fecit, semperque in data fide mansit. Ita quandiu Alexander regno potitus est, res Judeorum tranquillæ fuerunt; sed paulo post, Jonathas à Triphone quodam per insidias necatus est.

*Pasa el mando á su hermano Simon ; muere este.
Sucédele Juan Hircano.*

Summa rerum ad Simónem Jonathæ fratrem dela ta est. Is funus fratris magnificè curávit, nec diu regnavit; nam et ipse géneri sui fraude periit. Simoni patri successit Joannes, nōmine Hircanus, qui

post annum mortuus hærédem reliquit filium Aristóbum. Hic primus ómnium post captivitatem régum nomen sumpsit, cápitique diadema imposuit.

*Los romanos hacen tributaria suya á la Judea.
Ocupa Heródes el trono. Nace el Mesías; año del mundo 4000.*

Mortuo Aristóbulo, Alexander ejus filius regnavit. Is nulla re memorabili gesta decessit: duos reliquit filios, qui áriter de regno inter se decertárunt. Hujus dissidii occasione, Pompejus, pópli romani dux, in Judæam venit, specie quidem restituendæ inter fratres concordiae, sed re vera ut istam provinciam romano adjungeret imperio: et verò Judæam stipendiariam populi romani fecit. Paulo post regnum Judæe invásit Heródes alienigena: hunc primum Judæi habuerunt regem ex alia gente ortum; eoque regnante natus est Christus, uti prædixerant Prophetæ.

DICCIONARIO

de las palabras de que se usa en este Epítome, con la respectiva significacion que en él les corresponde.

Aunque las abreviaturas de que en este vocabulario se usa para denotar la especie, accidentes y propiedades de las palabras, son las regulares y empleadas en todos los diccionarios, como se supone que este es el primero que ha de manejar el niño, por eso se explican á continuacion, y el maestro cuidará de enterarle de ellas mas menudamente.

En los nombres y verbos se ha adoptado el método de separar con una rayita las letras radicales ó invariables, de las otras que se mudan y varian en los diferentes casos y tiempos: por ejemplo, *Ag-er, ri.* = *Abji-cio, icis, eci, ectum, icere. etc.* etc. En los nominativos en que no hay raya, es porque todas sus letras son radicales: v. g. *Amor, is.* = *Aér, is.* Y si algun otro verbo (muy raro) las muda todas, se pone por entero: como *Ago, agis, egi, actum, agere.* Con esto se consiguen dos cosas: primera, que el niño forme mas bien la idea de estas variaciones: segunda, que sin equivocacion ninguna y con mas facilidad lea los casos ó tiempos que aquí se indican, y forme igualmente los demás, para lo cual se hallaría embarazado sin esto en algunas ocasiones respecto de no pocas voces, á no verlas repetidas de seguida con todas sus letras, lo que en poquísimos diccionarios se ejecuta, aún de los que son mas grandes y difusos: y así es que por no hacer esto último, ni tampoco aquella otra division, tienen que andar poniendo y quitando sílabas ó letras, dejando todavía en dudas con ello á los chicos: v. g. *Abjicio, is, abjeci, ectum, ere: etc., etc.*, que es como se lee en los diccionarios.